

УДК 330.16(045)

ЦИПЛИЦЬКА О.О.,

к.е.н., доцент, науковий співробітник відділу промислової політики
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

***Анотація.** Розкрито структуру мотиваційного механізму підприємництва, спрямованого на забезпечення модернізації національної економіки. Визначено складові мотиваційного комплексу підприємницької діяльності – потреби, інтереси, цінності, мотиви та стимули, уособлені в соціальних та економічних інститутах, та їх сутність. Окреслено межі впливу державних та недержавних інститутів на формування моделі поведінки підприємців, що відповідає цілям модернізаційних перетворень. Обґрунтовано напрями державної економічної політики, її інструменти та важелі, що забезпечують додаткові стимули для підприємницької діяльності.*

***Ключові слова:** мотиваційний механізм, модернізація економіки, підприємництво, цінності, держава, інститут.*

Цыплицкая Е.А., к.э.н., доцент, научный сотрудник отдела промышленной политики ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

МОТИВАЦИОННЫЙ МЕХАНИЗМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

***Аннотация.** Раскрыта структура мотивационного механизма предпринимательства, направленного на обеспечение модернизации национальной экономики. Определены составляющие мотивационного комплекса предпринимательской деятельности – потребности, интересы, ценности, мотивы и стимулы, воплощенные в социальных и экономических институтах, и их сущность. Очерчены границы влияния государственных и негосударственных институтов на формирование модели поведения предпринимателей, которая отвечает целям модернизационных преобразований. Обоснованы направления государственной экономической политики, ее инструменты и рычаги, которые обеспечивают дополнительные стимулы для предпринимательской деятельности.*

***Ключевые слова:** мотивационный механизм, модернизация экономики, предпринимательство, ценности, государство, институт.*

Tsyplitska O. O., Candidate of Economic Sciences (Ph.D.), Associate Professor, Research Officer of the Department of Industrial Policy of State Organization “Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine”

MOTIVATION MECHANISM FOR ENTREPRENEURSHIP UNDER THE MODERNIZATION OF NATIONAL ECONOMY

***Annotation.** In the research we considered the structure of entrepreneurship motivation mechanism to provide the economic modernization. Its main features are: 1) the purpose of motivation oriented on creation the entrepreneurship model which form the behavior of achievement the modernization goals; 2) motivation complex – needs, interests, values; motives and incentives, embodied in social and economic institutes; 3) resource expenditures – budget expenditures of a state and investment expenditures of entrepreneurs; 4) expected results – increase in rates of economic growth, innovative development, social welfare etc.; 5) benefits – which a government and society gain as a result of modernization processes. The main directions of the government economic policy, its instruments and levers, which foresees additional incentives for entrepreneurship, are determined. The limits of government institutes' impact on entrepreneurship behavior model can be delineated by tax privileges, public-private partnership, entrepreneurship deregulation, soft loans. We suggest periodical evaluating of the results of economic reforms and improving the effectiveness of motivation mechanism.*

***Keywords:** motivation mechanism, economic modernization, entrepreneurship, values, state, institute.*

Актуальність проблеми. Глобальні та євро інтеграційні процеси зумовлюють необхідність швидкої модернізації української економіки, яка можлива при наявності та створенні ряду передумов.

Вони включають відповідне інституціональне середовище, злагоджену дію механізму державного регулювання економіки та ринкового механізму, а також сукупність стимулів, що спрямовують поведінку ринкових агентів у напрямку, необхідному на досягнення цілей технологічної та інституціональної модернізації економіки. Разом такі стимули складають комплекс мотиваційного механізму, що забезпечує ефективну передачу імпульсів від держави та інституціонального середовища у ринкове.

На поточний момент в Україні мотиваційний механізм фактично не працює, про що свідчить неспівпадіння результатів інноваційного та економічного розвитку з очікуваними від реформ та заходів економічної політики. Однією з головних причини виступає суперечність довгострокових цілей модернізації та короткострокових цілей державного регулювання, спрямованих на подолання кризових явищ в економіці. Нестабільна та несприятлива в таких умовах бюджетно-податкова політика, диспропорції в структурі виробництва та на ринку праці, негативні явища інституціонального характеру породжують необхідність формування більш складного мотиваційного механізму модернізації, який би не лише просував економіку уперед, але й паралельно забезпечував би поступове вирішення окреслених проблем.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення механізмів стимулювання підприємницької діяльності та створення спонукань до економічного прогресу тривають вже декілька століть. Дослідження в цьому напрямку здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені як А. Гриценко, О. Доброгорська, Р. Коуз, А. Маршал, А. Маслоу, Р. Нуреев, В. Осецький, Л. Портер, О. Притула, А. Сміт, Є. Суїменко, Е. Фуруботн, А. Чухно та інші. Втім, досягнення світової економічної думки вимагають пристосування розроблених рецептів проведення модернізаційних перетворень до умов конкретної країни та впровадження унікальних заходів відповідно до інституціональних особливостей її розвитку.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та визначення особливостей структури мотиваційного механізму підприємницької діяльності з метою забезпечення модернізації економіки.

Виклад основного матеріалу. Процеси модернізації у країнах, що переживають трансформацію економічної системи, є невід'ємною складовою їх соціально-економічного та інноваційного розвитку. Радикальні реформи вимагають зусиль, які монетизуються, і спряжені з трансакційними витратами зміни та оновлення інститутів, законодавства, технологій, людського капіталу тощо. Причому вони мають бути спрямовані, в першу чергу, на підприємницький сектор – на великий, малий та середній бізнес. Зарубіжний досвід свідчить, що ринкова економіка починається там, де «критична маса» підприємницьких структур становить приблизно одне підприємство малого бізнесу на 30-50 осіб, які проживають на певній території [1]. В Україні цю норму вже досягнуто: за даними Держкомстату [2] у 2010 році на 50 осіб наявного населення припадало 2,4 малих підприємства та фізичних осіб – суб'єктів малого підприємництва разом; у 2017 році показник становив 2,1. З них майже 30% є збитковими, причому рівень збитків перевищує рівень прибутків решти малих підприємств. Рівень цього показника в середньому відповідає країнам ЄС – у Болгарії він становить 2,3, у Латвії 2,8, у Данії 1,8, але для темпів економічного зростання він не є визначальним в межах такої варіації. Більш того, за період 2010-2017 роки кількість суб'єктів підприємництва значно скоротилася: великого – на 31,9%, середнього на 28,5% та малого на 17,2%, й у 2017 році досягла рівня відповідно у 0,4 тис., 21,3 тис. та 1784,9 тис. одиниць. Скорочення суб'єктів підприємницької діяльності поряд із деіндустріалізацією, а також необхідність модернізації економіки з метою її відповідності глобальним викликам вимагає трансформації існуючої мотиваційної системи для бізнесу.

Увага при розбудові мотиваційного механізму модернізації, в першу чергу, має зосереджуватися на державних стимулах до підприємництва та інноваційного підприємництва, зокрема. За сучасних умов його розвиток в Україні більшою мірою стримується інституціональними чинниками (тиском на діяльність малих та середніх підприємств з боку державних і недержавних інституцій), аніж масовою свідомістю та особистісним фактором виробництва [3].

Притула О.В. [4] визначив сутність мотиваційного механізму як упорядковану сукупність мотивів досягнення складної мети (результативна мотивація). Виявлення складу та структури таких мотивів дозволить сформулювати такий мотиваційний механізм, який забезпечить ефективну реалізацію цілей модернізації.

Побудова мотиваційного механізму модернізації на макроекономічному рівні передбачає визначення таких ключових складових: 1) цілі модернізації, що представляють собою оновлення інституціональної та соціально-економічної системи, важливим аспектом виступає перетворення цілей у наміри; 2) витрати ресурсів, що включають бюджетні витрати держави та витрати на інвестиційні проекти суб'єктів господарювання й міжнародних організацій; 3) очікувані результати діяльності, під

якими розуміється формування інститутів сучасного (ринкового) типу, нових моделей поведінки, підвищення загального добробуту та стабільні темпи інтенсивного економічного зростання, продукування інновацій, технологічне оновлення; 4) винагорода, що передбачає вигоди, яких набуває держава і суспільство внаслідок дії мотиваційного механізму. Остання складова – це зміцнення інституту довіри до влади, посилення інтеграційних процесів всередині країни та з іншими державами, зростання конкурентоспроможності на світовому ринку, збільшення реальних доходів населення, держави та ринкових агентів.

Структура мотиваційного механізму містить три рівні складових, поділених за швидкістю змін та інерційністю їх розвитку. Складові з тривалим циклом (базові інститути) будуть змінюватися тільки зі зміною природи людини (традиції, менталітет тощо). Але, незважаючи на їх інерційність, за допомогою виховання, просвітництва та освіти за одне-два покоління можна досягнути чималих результатів. Елементи з короткостроковим циклом мають змінюватися відповідно до соціально-економічної або виробничої ситуації. Елементи з проміжним циклом пов'язують зміни складових з тривалим і короткостроковим циклами. Це забезпечує стійкість мотиваційного механізму [4].

Сформуванню такої структури можна через вирішення ряду задач: 1) виявлення факторів впливу на структуру; 2) визначення можливостей довільної або навмисної зміни факторів впливу; 3) вибір методів дії на мотивацію; 4) вибір комплексу інструментів впливу на поведінку індивідів у суспільстві з метою спонукання їх до модернізаційних перетворень; 5) виявлення мотиваційних ресурсів в управлінні (державно-приватне партнерство, освітня політика, міжнародні гранти тощо); 6) оцінка ефективності мотиваційної політики держави та її коригування.

Фактори впливу на мотивацію до модернізаційних перетворень можуть бути поділені на державні та недержавні. До державних відносяться: законодавчо-нормативний механізм, який встановлює правила, за якими взаємодію соціальні та економічні інститути й індивіди; фінансово-бюджетний механізм, який встановлює порядок формування та використання фінансових ресурсів у державі; податкові важелі та стимули, що спонукають до праці та підприємництва, у тому числі інноваційного; адміністративні рішення, які формують соціально-економічну та екологічну політику, спрямовану на модернізацію та інноваційний розвиток.

Зазначені механізми являють собою мотиваційні детермінанти підприємницької діяльності, які включають потреби, інтереси, цінності, мотиви та стимули (див. рис. 1).

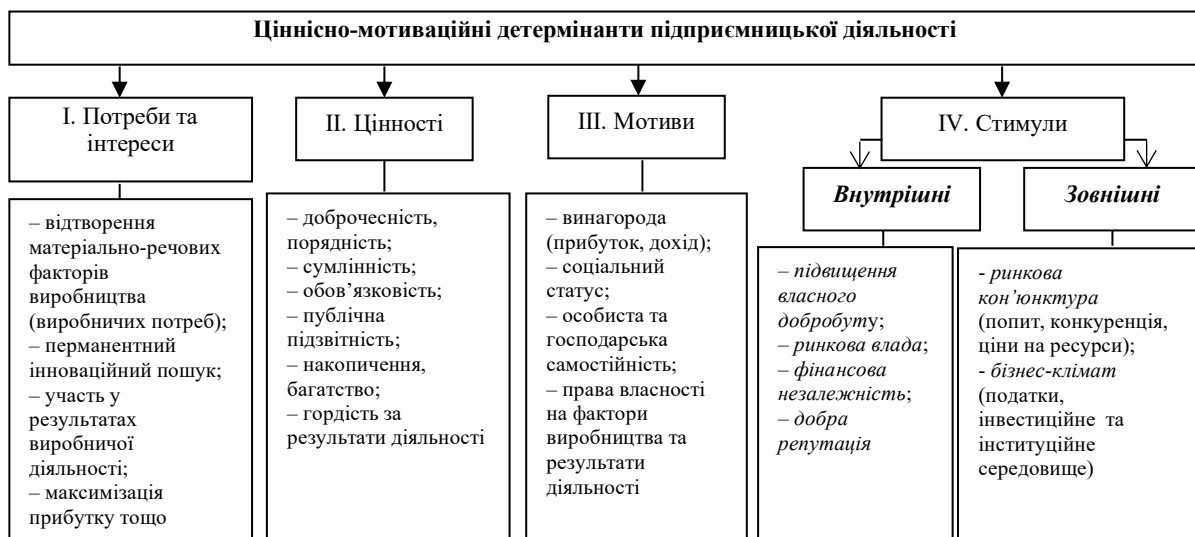

Рис. 1. Ціннісно-мотиваційні детермінанти підприємництва

Джерело: розробка автора

Звідси, мотиваційний механізм підприємництва в умовах модернізації економіки – це сукупність цінностей, мотивів та стимулів, що, з одного боку, спрямовані на задоволення потреб підприємця, з іншого – на досягнення успіху в інноваційній діяльності, конкурентній боротьбі, здійсненні організаційних змін та іншої діяльності, що являє собою гнучкі реакції на виклики ринку, суспільства та державної економічної політики. Ринком обумовлює мотиви конкуренції і, разом з тим, партнерства із іншими суб'єктами ринку для забезпечення стійкості пропозиції та попиту на свою продукцію, для розробки нової продукції і технологій, для формування стратегій виходу на нові ринки тощо.

Суспільство спонукає до виконання таких традиційно не іманентних підприємницьких функцій як соціальна відповідальність та соціальне підприємство, впровадження «зелених» технологій, циркулярне виробництво. Державна економічна політика формує бізнес-клімат, що включає податкову систему, митне регулювання, доступ до ресурсів, соціально-економічну інфраструктуру, правове регулювання та судову владу, і у відповідь на який підприємець приймає рішення про організацію своєї діяльності.

Для забезпечення модернізації економіки потреби мають зосереджуватися на відтворенні матеріально-речових факторів виробництва, яке б сприяло оновленню виробничих технологій, виробництву інноваційної продукції, впровадженню організаційних інновацій на виробництві тощо.

Підприємницький інтерес повинен містити інноваційну складову і спонукати до таких видів економічної діяльності, що приведуть до структурних зрушень в економіці в бік формування нового індустріального (для менш розвинутих країн) або постіндустріального (для країн, що пройшли фазу індустріалізації) суспільства. До підприємницького інтересу мають спонукати імпульси в економіці, тобто неочікувані, непрогнозовані дії, явища і процеси, що впливають на стан економічної системи. Економічний імпульс локалізується і поглинається економічною системою або розповсюджується певним чином (залежно від своєї природи) на інші [5, с. 26].

Цінності підприємця визначають мотив підприємницької діяльності. Вони можуть бути прямо протилежними в залежності від середовища, в якому вони формувалися, та типу підприємця. За класифікацією Андерсена-Шихірева виділяють чотири типи підприємців – «риби», «дельфіни», «раки», «акули» [6, с. 168]. Ціннісні орієнтації «акул» спрямовані на них самих, переважає егоїзм та власні інтереси. Такий тип підприємців, на жаль, переважає у сучасному світі, в той же час він не може бути агентом модернізаційних змін, оскільки вони орієнтовані на вдосконалення технологій, досягнення цілей сталого розвитку, які суперечать цілям цього типу підприємців. Більш корисними виступають «дельфіни», для яких суспільство та його інститути – «механізм і засіб узгодження інтересів окремих індивідів та соціальних груп, гарантія захисту громадян від свавілля» [6, с. 170], вони дотримуються законів, прагнуть партнерства, та їх головним стимулом виступає добра репутація. З іншого боку, вивчаючи історичні аспекти підприємництва в Україні, дослідники відмічають, що риси доброчесності, дотримання принципів християнської моралі швидше спричиняли відставання українського купецтва від російського та європейського, ніж спонукали його [7, с. 156]. Щодо типів «риба» та «рак», то вони не докладають зусиль до досягнення результатів, хоча й мають відповідну альтруїстичну («риба») або егоїстичну («рак») спрямованість. Цінності, що породжують опортунізм, в результаті запобігають розвитку підприємництва. Якщо цінності підприємницької діяльності включають чесність, справедливість, то підприємці не оберуть в якості стимулів можливість ухилення від сплати податків, можливість недотримання контрактів в разі їх неповноти тощо. Але такий вибір буде цілком реальним, якщо чесність замінюється дотриманням формальних контрактів, служіння – прагненням до особистої вигоди, справедливість – розподілом результатів згідно з умовами контракту.

Мотиви – це внутрішні спонукання індивіда, пов'язані із його психіко-психологічними особливостями, установками та цінностями, суспільними інститутами. Можна сказати, що будь-яка спроба змінити інституціональний устрій і в той же час залишити незмінними спонукальні мотиви, імовірно, приречена на невдачу [8, с. 427]. Процес мотивування може відбутися лише тоді, коли взаємодія між підприємцем та іншим суб'єктом передбачає (але не гарантує) взаємну вигоду. Мотивацію до певних моделей поведінки у суспільстві створює система суспільно-економічних інститутів, логіка побудови якої або закладає мотивацію до моделей поведінки, що відповідають інтересам суспільства, або демотивує реалізовувати ті моделі, які їм не відповідають. Дієвість мотиваційного механізму модернізації забезпечують також мотиви конкуренції і кооперації при створенні нової продукції і технології. Ці складові підприємницької стратегії на ринку повинні впроваджуватися та популяризуватися лідерами, на яких тримаються цінності підприємництва, авторитет державних та суспільних інститутів. Це політики, бізнесмени, діяльність яких має бути «чесною», а не кон'юнктурною. Мотив породжує реакцію на стимули, що виникають в ході соціально-економічних, політичних та інституціональних перетворень.

Стимули – це штучно створені орієнтири поведінки індивідів, які піддаються змінам з боку зовнішніх чинників та формуються внаслідок інституціональних змін. При цьому може відбутися деформація одних стимулів (можуть формувати опортуністичну модель поведінки), трансформація інших (зміна їх спонукальної сили, наприклад, заміна податкових канікул на знижену ставку податку тощо) та формування нових (участь держави у фінансуванні «стартапів»).

Основним стимулюючим інститутом підприємництва є право власності. В нових умовах

структура власності впливає на економічні стимули і, відповідно, на поведінку індивідів [8, с. 92]. Приватна власність забезпечує як стимулюючий ефект власності, так і необхідний контролюючий ефект конкуренції. Слабка специфікація прав власності в ринковому середовищі спричиняє дестимулюючий ефект: результати підприємницької діяльності не можуть бути захищені, інноваційна діяльність скорочується, мотиви до технологічної модернізації виробництва знижуються, зростає зношеність основного капіталу, згортаються інвестиції, сповільнюється економічний розвиток. Дж. Локк [9] вважав, що саме на державу покладена функція захисту прав власності, яка є її кінцевою метою і тим, заради чого люди стають членами суспільства.

Держава в умовах модернізації економіки має відігравати провідну роль у створенні стимулів до підприємництва, оскільки є зацікавленим інститутом – наповнення бюджету залежить від підприємницької активності. Непрямим свідчення цього є результати кореляційного аналізу, проведеного на основі даних за 2010-2017 рр. [2], що включають темпи зростання обсягів реалізованої продукції та темпи зростання доходів зведеного бюджету України. Він показав, що вказані показники тісно пов'язані між собою, коефіцієнт кореляції становить $r=0,977$, а кореляція між темпами зростання середньої заробітної плати та темпами зростання доходів зведеного бюджету за той самий період становить $r=0,794$.

Досвід іноземних країн з ринковою та трансформаційною економікою доводить, що провідними напрямками створюваних державою стимулів до модернізації виробництва є: 1) податкові пільги; 2) фінансово-кредитна підтримка розвитку малого та середнього бізнесу; 3) державно-приватне партнерство; 4) розбудова інноваційної інфраструктури.

Податкові преференції запровадили більшість країн ЄС для бізнесу, орієнтованого на інноваційну діяльність. Існуючі податкові пільги в Україні не забезпечують достатнього рівня стимулів для малого і середнього бізнесу, останнім часом їх кількість значно скоротилася через зловживання. Крім того, багато з них орієнтовані переважно на великі підприємства, що здатні спрямовувати додаткові витрати на пошук раціоналізаторських рішень, розробку нових технологій, інноваційної продукції. В структурі податкових пільг переважають звільнення окремих операцій або видів діяльності від оподаткування, знижені ставки податків, податковий кредит, прискорена амортизація [10, с. 79], які недостатньо стимулюють до технологічного оновлення виробництва. Для малого і середнього бізнесу надзвичайну роль зіграло запровадження спрощеної системи оподаткування, яку намагалися скасувати, але це чи не єдиний на сьогоднішній день ефективний інструмент спонукання підприємницької діяльності. В той же час, його виявилось недостатньо для повноцінного імпульсу до модернізаційних процесів, які зійшлися до часткового використання у виробництві імпортованих нових технологій.

Фінансово-кредитна підтримка є найбільш ефективною на регіональному рівні. Зокрема, вона включає в себе компенсацію відсотків по кредитах, краудфандинг, пряме фінансування інноваційних проектів або заходів щодо їх просування. В той же час відбірковий механізм, що визначає галузі та підприємства-бенефіціари, не завжди є ефективним з точки зору підприємницьких інтересів на рівні держави. Причинами виступають надмірна бюрократизація процесу розподілу коштів, непрозорі механізми відбору, відсутність достатнього контролю державних інституцій за використанням отриманих ресурсів та об'єктивної оцінки ефективності проектів, а також високі ризики, породжені політичною та економічною нестабільністю.

Надмірна бюрократизація може не бути нездоланною перешкодою при створенні сприятливого підприємницького клімату в тому випадку, якщо персоналізовані зв'язки укорінені в інституціональному середовищі, що заохочує реалізацію суспільної цільової функції, а не пошук політичної та статусної ренти. З іншого боку, в умовах «непродуктивного інституціонального середовища», сильно формалізовані зовнішні зв'язки є неефективними, оскільки визначають високі витрати подолання адміністративних бар'єрів для підприємців. Так, приклади різних країн показують, що навіть існування корупційних каналів в контексті «продуктивного» інституціонального середовища може стимулювати економічний розвиток [11, с. 172].

Державно-приватне партнерство – це участь бізнесу в інфраструктурних проектах держави, зокрема, пайова, а також неекономічні форми співпраці між державою та підприємствами, що носять організаційний характер, зокрема, державно-приватно-освітнє партнерство. Таке партнерство забезпечує взаємозв'язок реалізації інтересів держави, підприємницького сектору та ринку праці, і є досить ефективним з погляду технологічної модернізації виробництва та послуг. В країнах ЄС та інших розвинутих країнах активно використовуються така форма колаборації держави й бізнесу як концесії, що дозволяє посилити конкуренцію на ринках, які традиційно вважалися монопольними або були

прерогативою держави (газо-, водо-, енергопостачання). Вигодами для усіх учасників партнерства є підвищення ефективності їх діяльності – оптимізуються державні витрати, підприємці збільшують прибутковість такого бізнесу, освітні заклади готують фахівців, що користуються попитом на ринку праці, беруть участь в дослідженнях і розробках.

Розвиток інноваційної інфраструктури може здійснюватися за умови створення системи пільг та преференцій для «стартапів». Побудова індустріальних парків, бізнес-інкубаторів буде вигідною тоді, коли земельні ділянки, на яких вони розташовані, будуть неоподатковувати; якщо будуть встановлені податкові канікули, або відстрочки по сплаті податків та коли держава також стане венчурним інвестором в умовах слабкої активності внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Станом на 2019 рік в Україні функціонує 39 індустріальних парків, які включено до Реєстру індустріальних (промислових) парків Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Перспективними з погляду фундаментальних та прикладних досліджень у сфері техніко-технологічного розвитку виступають наукові парки. Станом на 01.01.2019 р. в Україні функціонує вже 25 наукових парків, які представляють собою кластерні утворення, що включають, як правило, заклади вищої освіти, виробничі підрозділи та підприємства, але їх активність поки що є низькою. Це пояснюється відсутністю запиту на результати наукової праці з боку реального сектору, який в існуючих умовах націлений на виживання бізнесу або його розширення, а не на прогресивний розвиток.

Зазначені інструменти та заходи державної економічної політики повинні стати невід'ємними елементами мотиваційного механізму та доповнюватись відповідно до потреб підприємців. Участь держави також має бути спрямована на створення відповідного інституціонального середовища та скорочення трансакційних витрат для підприємств. Це забезпечується створенням ефективної мотивації державного агента, для чого необхідно, щоб «розрив» між індивідуальною функцією корисності державного агента та суспільною функцією корисності (інтересом суспільства) заповнювався зовнішньою владою над його поведінкою [11]. Крім того, даний процес вимагає проведення послідовної економічної політики та захисту прав власності в економіці: відсутність прямих та опосередкованих злочинних, кримінальних посягань, так званого «рейдерства», а також дискримінаційних дій (як безпосередніх, так і через адміністративні органи державної влади) щодо підприємців з боку політико-фінансових, інсайдерських груп; посилення правової та судової систем [12, с. 408]; скорочення корупції; підтримка конкурентного механізму.

Висновки. Формування мотиваційного механізму модернізації національної економіки має спрямовуватися, в першу чергу, на інститут підприємництва, реактивність якого дозволяє через систему імпульсів швидко сформувати таку модель економічної поведінки, яка буде спрямована на досягнення поставлених державою цілей. Основу мотиваційного механізму складає ціннісно-мотиваційний комплекс – потреби, інтереси, цінності, мотиви та стимули, що в умовах модернізаційних процесів набувають своїх особливостей. Їх налаштування на оновлення економічних відносин залежить від характеристики базових суспільних інститутів, а також від формального інституціонального середовища. І, якщо зміна перших потребує тривалого часу, то формування сприятливого для підприємницької діяльності, у тому числі її інноваційної складової, інституціонального середовища має стати головним завданням держави.

По-перше, держава прямо зацікавлена в розвитку підприємництва та інноваційного підприємництва, зокрема, бо це приводить до наповнення зведеного бюджету країни. По-друге, держава володіє рядом важелів та інструментів, які мають високу ефективність при проведенні економічних реформ – податкові преференції, фінансові ресурси, адміністративні рішення, заходи з дерегулювання та підтримки конкурентного механізму. Вплив сукупності цих інструментів спрямований на скорочення трансакційних витрат, трансформацію стимулів в більш дієві та створення нових стимулів. В подальшому доцільно оцінити ефективність вже реалізованих проектів та реформ в цьому напрямку та скоригувати канали впливу мотиваційного механізму на процеси модернізації в країні.

Література

1. Доброгорська О. В. Мотиваційний механізм сприяння підприємницькій діяльності представників середнього класу / О.В. Доброгорська // Персонал. – 2006. - №8. – С. 78-82.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь // Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. – Київ, 2009. – 180 с.

4. Притула О.В. Ефективність використання мотиваційних механізмів у сфері підприємництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.02 – підприємство, менеджмент та маркетинг / О.В. Притула. – Львів, 2001. – 18 с.
5. Осецький В. Трансмісійний механізм циклічності інноваційного розвитку економіки / Валерій Осецький, Володимир Поліванов // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2016. – №1. – С. 24-30
6. Спивак В. Корпоративная культура / В. Спивак. СПб: Питер, 2001. – 352 с.
7. Єршова Л. Від купця – до підприємця: трансформація цінностей української економічної еліти в ХІХ – на початку ХХ століття / Л. Єршова // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. 2018, №5. С. 154-161
8. Фуруботн Э.Г. Институты и экономическая теория: достижения новой институциональной экономической теории / Э.Г. Фуруботн, Р. Рихтер. Пер. с англ.; под ред. В.С. Каткало, Н.П. Дроздовой. – СПб: Изд-й дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2005. – 702 с.
9. Локк Дж. Сочинения: в 3-х т. Т.3 / Джон Локк. – М.: Мысль, 1988. – 668 с.
10. Liakhovets O. Tax Incentives Effectiveness for the Innovation Activity of Industrial Enterprises in Ukraine / O. Liakhovets // Economics&Sociology. Vol.7, No.1, 2014. – P. 72-84
11. Институциональные проблемы эффективного государства / Под ред. В. Дементьева, Р. Нурсева. – Донецк: ДонНТУ, 2011. – 372 с.
12. Економічна безпека держави / за заг. ред. д.е.н., проф., члена-кореспондента НАН України О.С. Власюка, д.е.н., проф. А.І. Мокія. – Львів: Апріорі, 2013. – 836 с.